

ANTYCZNY RZYM

■ REPUBLIKA RZYMSKA

Starożytni Rzymianie uważali, że pochodzą od przybyłego z Troi Eneasza, a założenie Rzymu w 753 r. p.n.e. przypisywali jego potomkowi, Romulusowi. W 509 r. p.n.e. w Rzymie obalono monarchię i wprowadzono republikę. Najwyższą władzę sprawowali odtąd członkowie senatu oraz urzędnicy (konsulowie, pretorzy, cenzorzy, edytlowie, kwestorzy). Początkowo pełne prawa obywatelskie mieli jedynie uprzywilejowani patrycjusze, ale po długich walkach uzyskali je również plebejusze. Zgromadzenia ludowe odgrywały w republice stosunkowo niewielką rolę. W imieniu rzymskiego ludu rządili arystokraci. Na początku III w. p.n.e. wykształciła się nowa grupa społeczna – arystokracja urzędnicza (*nobilitas*).

W V–III w. p.n.e. Rzymianie podporządkowali sobie całą Italię. O ich sukcesach przesądziła siła armii. W wojsku obywatelskim służyli wszyscy dorośli mężczyźni, którzy byli w stanie zaopatrzyć się w niezbędny ekwipunek. W rzymskich legionach obowiązywała surowa dyscyplina. Wyodrębniających się żołnierzy nagradzano m.in. wieniecami, a ich dowódców – owacjami i triumfami.

■ SCHYLEK REPUBLIKI I CESARSTWO

Schylek republiki to okres walki o władzę pomiędzy wybitnymi wodzami. W latach 82–79 p.n.e. faktycznym jedynowładcą Rzymu był Sulla. W 60 r. p.n.e. trzej politycy: Pompejusz, Cezar oraz Krassus zawarli I triumwirat i podzieliли się władzą w państwie. Po śmierci Krassusa doszło do wojny Cezara z Pompejuszem. Zwycięski Cezar przyjął uprawnienia dyktatora i otwarcie zmierzał do wprowadzenia w Rzymie jedynowładztwa. Zawiązano przeciwko niemu spisek, w którego wyniku zginął w 44 r. p.n.e. W 43 r. p.n.e. stronnicy Cezara utworzyli II triumwirat. Pokonali zwolenników senatu, jednak wkrótce się poróżnili, czego konsekwencją była wojna między Oktawianem a Markiem Antoniuszem. Zwycięstwo Oktawiana pod Akcjum w 31 r. p.n.e. oraz śmierć Marka Antoniusza zamykają dzieje republiki rzymskiej. Oktawian wprowadził nowy ustrój – pryncypat. Rzym stał się cesarstwem z zachowanymi pewnymi elementami republikańskimi.

Okres wczesnego cesarstwa to początek epoki spokoju i dobrobytu (*pax Romana*). W zachodnich prowincjach postępowały urbanizacja oraz romanizacja. Imperium powiększyło się o tereny Brytanii, Mauretanii, Numidii, Tracji, Arabii, Dacji, Armenii

Zakończenie podboju Italii w 264 r. p.n.e. zainicjowało okres budowy Imperium Rzymskiego w basenie Morza Śródziemnego. Zasadnicze znaczenie miało tu pokonanie Kartaginy w trzech wojnach punickich, toczonych w latach 264–146 p.n.e. Na zajmowanych terytoriach Rzymianie tworzyli prowincje, w których rządili wyznaczeni przez senat namiestnicy.

W efekcie podbojów do Rzymu napływały wielkie bogactwa, niezliczone rzesze niewolników oraz ogromne ilości taniego zboża z prowincji. Doprowadziło to do upadku włoskiej gospodarki, u której podstaw leżała dotąd uprawa zbóż, a także do ruiny średnio zamożnego chłopstwa, czego konsekwencjami stały się wzrost liczby proletariuszy i kłopoty z rekrutacją do wojska. Próby rozwiązania kwestii agrarnej, podjęte w latach 133 oraz 123–122 p.n.e. przez braci Grakchów, nie powiodły się. Przeprowadzone u schyłku II w. p.n.e. reformy Mariusza polegały na zastąpieniu wojska obywatelskiego armią zawodową i doprowadziły do wzrostu roli wodzów oraz wojska w życiu politycznym Rzymu.

i Mezopotamii. Etap wielkich podbojów zakończyło panowanie cesarza Trajana na początku II w. n.e. Jego następcy skupili się na obronie zdobytych ziem. W tym celu stworzono limes, czyli system umocnień granic imperium. Nasilające się od III w. n.e. najazdy plemion barbarzyńskich na zachodzie oraz wojny z Persami na wschodzie doprowadziły do kryzysu wewnętrznego w Rzymie. Aby temu zaradzić, cesarz Dioklecjan wprowadził dominat. Jednak centralizacja i absolutyzacja władzy oraz reformy (wojskowe, podatkowe) przeprowadzone przez Dioklecjana i Konstancyntyna Wielkiego jedynie przejściowo poprawiły sytuację.

Po śmierci Teodozjusza Wielkiego w 395 r. n.e. nastąpił trwały rozpad cesarstwa na wschodniorzymskie oraz zachodniorzymskie. Podczas wielkiej wędrówki ludów cesarstwu zachodniemu zagroziły plemiona germańskie i Hunowie. W V w. n.e. Germanie utworzyli na terenach zachodnich prowincji swoje niezależne państwa. Detronizacja Romulusa Augustulusa, ostatniego cesarza, przeprowadzona w 476 r. przez germańskiego wodza Odoakra, kończy historię cesarstwa zachodniorzymskiego i zamyka starożytność.

■ CYWILIZACJA RZYMSKA W DZIEJACH EUROPY

Kultura rzymska dużo zawdzięcza wpływom greckim, ale ma też własne wielkie osiągnięcia. Do najwybitniejszych rzymskich poetów zalicza się Wergiliusza, Horacego i Owidiusza. Liwiusz oraz Tacyt przyczynili się do rozwoju historiografii, a Cyceeron, Seneka i Marek Aureliusz – filozofii. Rzymianie byli znawcami prawa, mistrzami budowy dróg oraz akweduktów.

Cywilizacja grecko-rzymska nie zanikła wraz z upadkiem cesarstwa zachodniorzymskiego. Jej spuściznę przejęło cesarstwo bizantyjskie. Na Zachodzie dorobek kultury grecko-rzymskiej oraz język łaciński w pewnej mierze przetrwały kres cesarstwa za sprawą chrześcijan. W pewnym stopniu zachowały się też rzymskie struktury administracyjne. Tradycje cesarskiego Rzymu kontynuowano w Rzymie papieży. W Kościele do dziś funkcjonują np. rzymskie diecezje oraz prowincje. Łacina pozostawała przez wieki językiem uczonych i duchownych. Współcześnie łacińskimi słowami oraz sentencjami nadal posługują się wykształceni ludzie na całym świecie. Z tego języka pochodzi też terminologia fachowa tworzona na potrzeby różnych dziedzin nauki, a jego elementy można odnaleźć nawet w mowie codziennej. Państwa pozostawiają „konsulów”, kandydaci ubiegają się o miejsca w „senacie”, na uniwersytetach pracują „rektorzy” i „kwestorzy”, a w organach wymiaru sprawiedliwości – „prokuratorzy” oraz „adwokaci”. Świącimy „triumfy”, możemy zgotować komuś „owację”, wyjechać na „kolonie”, wrócić z „prowincji”, zamieszkać w „willi” lub nosić „tunikę”. Choć rzadko to sobie uświadamiamy, jesteśmy spadkobiercami Greków i Rzymian. Ich tradycje współtworzą cywilizację europejską. Współcześnie używamy np. monet, których nazwę wymyślił Rzymianin, kolekcjonowanie tych przedmiotów określamy zaś pochodzącym z greki terminem „numizmatyka”. Wyrazy: „demokracja”, „filozofia”, „poezja”, „historia” zawdzięczamy Grekom, a „republika”, „religia”, „kultura”, „literatura” – Rzymianom.

Dzieje Greków i Rzymian zajmują w świadomości społeczeństw Europy oraz całego świata rolę szczególną. Dlaczego? Na to pytanie odpowiedział Stanisław Stabryła, profesor Uniwersytetu

Jagiellońskiego, wybitny znawca antyku: *Bez wątplenia historia Grecji i Rzymu posiada w nieporównanie większym stopniu niż dzieje jakiegokolwiek innego narodu znaczenie uniwersalne. Wynika to przede wszystkim z faktu, iż dzieje starożytnej Grecji i Rzymu stanowią w powszechnej świadomości niejako wstępny etap wspólnej historii cywilizacji europejskiej, a sama Grecja i Rzym uważane są za praojczyznę narodów pozostających w tym czy innym okresie w sferze oddziaływania antycznej kultury śródziemnomorskiej. Niemałą rolę w wytworzeniu tego rodzaju poglądu odegrało szkolnictwo, które przywiązywało – a w niektórych krajach nadal przywiązuje – dużą wagę do nauczania historii starożytnej Grecji i Rzymu. Wiele postaci świata antycznego, myślicieli, wodzów, władców, pisarzy i artystów jest również bliskich współczesnemu Europejczykowi jak wielcy mężowie stanu, bohaterowie czy ludzie sztuki ich własnych narodów. Ale postaci Greków czy Rzymian mają tę niewątpliwą przewagę nad wybitnymi postaciami innych narodów, że ich los, dzieje i życie były i są znane wszystkim, całemu cywilizowanemu światu, podczas gdy postaci wielkich Francuzów, Anglików, Włochów, Niemców czy Polaków żyją przede wszystkim w pamięci własnych narodów.*

S. Stabryła, *Hellada i Roma w Polsce*, Warszawa 1990.

Pomnik księcia Józefa Poniatowskiego był wzorowany na rzymskim posągu cesarza Marka Aureliusza. Polski dowódca został przedstawiony nie tylko w takiej samej pozycji jak władca Rzymu, lecz także w rzymskim stroju.

■ posąg z brązu, Warszawa, 1820 r.

Ćwiczenia podsumowujące

1. Omów przemiany ustroju politycznego w Rzymie.
2. Przedstaw największe zagrożenie zewnętrzne, z którym musieli się zmierzyć Rzymianie.
3. Wymień najważniejsze elementy dziedzictwa rzymskiego przejęte przez cywilizację europejską.
4. Podaj przykłady wpływu tradycji Imperium Rzymskiego na dzieje świata.
5. Przypomnij, w jakich okresach historii Europy najczęściej odwoływano się do antyku.
6. Podaj przykłady słów (innych niż wymienione powyżej) wywodzących się z łaciny.

REFORMY SERWIUSZA TULIUSZA

Nowy podział społeczny, wprowadzony podczas panowania w Rzymie etruskiego władcy Serwiusza Tuliusza, miał olbrzymi wpływ na dalszy rozwój miasta. Jego założenia opisał historyk rzymski Tytus Liwiusz.

Zaprowadził bowiem [Serwiusz Tuliusz] oszacowanie [...], na tej podstawie ciężary wojenne i pokojowe miano ponosić nie jak przedtem, jednakowo od każdej głowy, lecz według stanu majątkowego. Następnie oznaczył według oszacowania klasy i centurie, i następujący podział odpowiedni dla wojny i pokoju:

Z obywateli posiadających majątek 100 000 asów¹ albo jeszcze większy, ustanowił 80 centurii, 40 centurii seniorów i 40 centurii juniorów. Wszystkich ich objęto nazwą pierwszej klasy. Seniorowie mieli być w pogotowiu dla obrony miasta, juniorowie mieli na zewnątrz prowadzić wojnę. Jako broń odporną przypisano dla nich szyszak [rodzaj hełmu], tarczę, nagolennice i pancerz – wszystko to wykonane ze spżu² – celem osłony ciała; jako broń zaczepną przeciw wrogowi przepisano włócznię i miecz. Do tej klasy dołączono dwie centurie rzemieślników, które miały bez broni pełnić powinność wojskową: nałożono na nich obowiązek obsługi w wojnie machin oblężniczych. Dla klasy drugiej przyjęto majątek zawierający się w granicach między 100 000 a 75 000 i utworzono z nich, podzielonych na seniorów i juniorów, 20 centurii. Jako broń odporną przepisano dla nich zamiast tarczy puklerz³ drewniany, a poza tym pozostawiono wszystko to samo z wyjątkiem pancerza. Jako majątek klasy trzeciej przyjęto 50 000 [do 50 tys. asów], utworzono tyle samo centurii i w nich także zachowano tę samą różnicę wieku. Co do broni odpornej, nie prowadzono żadnej zmiany, odjęto tylko nagolenniki. W klasie

czwartej majątek wynosił 25 000 [do 25 tys.], utworzono tę samą liczbę centurii. Zmieniono rodzaj broni, nie dano im nic oprócz włóczni i oszczepu krótkiego. Klasa piąta była silniejsza, utworzono z niej 30 centurii; byli oni uzbrojeni w proce i kamienie do rzucania. Do nich należeli luzacy, trębacze i surmacze, podzieleni na 3 centurie. Klasa ta była oszacowana na 11 000. Majątek niżej od tego objął ludność pozostałą, utworzono z niej 1 centurię wolną od powinności wojskowej.

Tak Serwiusz uzbroił i podzielił całą piechotę. Następnie z ludzi najbogatszych w państwie zaciągnął 12 centurii jazdy. Oprócz tego przekształcił 6 dawnych centurii, chociaż Romulus ustanowił tylko 3, pod tymi samymi nazwami, pod którymi były utworzone. Na kupno koni dawano im po 10 000 ze skarbu państwowego [...].

Źródło: Tytus Liwiusz, *Dzieje od założenia miasta Rzymu*, tłum. W. Strzelecki, Wrocław 2004, s. 60–62.

¹as – pierwotna forma rzymskiego pieniądza, początkowo w formie sztabki, a później monety z brązu
²spż – stop miedzi z cyną, cynkiem i ołowiem, twardszy od żelaza, używany w starożytności do wyrobu broni siecznej
³puklerz – niewielka (o średnicy 30–40 cm) okrągła tarcza, zazwyczaj wykonana w całości z metalu, o wybrzuszonej środku, stanowiącym miejsce na trzymającą ją dłoń

PRACA Z TEKSTEM ŹRÓDŁOWYM

1. Omów podział społeczeństwa rzymskiego dokonany przez Serwiusza Tuliusza.
2. Przedstaw organizację wojsk rzymskich po reformie.
3. Porównaj reformę Serwiusza ze zmianami wprowadzonymi w Atenach przez Solona. Powiedz, jakie widzisz między nimi podobieństwa.

KONIEC II WOJNY PUNICKIEJ

Warunki pokoju, które Rzymianie podyktowali pokonanej Kartaginie, sprawiły, że kraj ten przestał się liczyć na arenie międzynarodowej. Polibiusz zamieścił część z nich w *Dziejach*.

[...] mogą Kartagińczycy zatrzymać w Afryce te miasta, które posiadali przed wydaniem tej ostatniej wojny Rzymowi, a także kraj dawny, bydło, służbę i resztę mienia. Mają też od danego dnia nie doznawać szkód, mogą używać własnych zwyczajów i opraw bez trzymywania obcej załogi w mieście. [...] Natomiast reszta warunków brzmiała: Kartagińczycy zobowiązują się naprawić Rzymowi wszystkie szkody zadane Rzymianom w czasie rozjemmu. Muszą wydać jeńców i zbiegów wojennych z całego okresu wojny, wydać wszystkie okręty wojenne z wyjątkiem dziesięciu trójrzędowców, podobnie słonie. Wojny nie wypowiadać nikomu

poza Afrykę w ogóle, a w Afryce tylko za zgodą Rzymian. Domy, ziemie, miasta i wszystko, cokolwiek należy do króla Masynissy lub jego przodków w obrębie granic, jakie im zostaną wskazane, oddać Masynissie. Dostarczyć wyżywienia dla wojska rzymskiego na trzy miesiące i płacić żołąd tak długo, dopóki z Rzymu nie nadejdzie odpowiedź co do warunków pokoju. Wypłacić Rzymowi dziesięć tysięcy talentów w ciągu pięćdziesięciu lat, ratami po dwieście talentów eubejskich rocznie. Jako porękę wydać stu zakładników, których wybierze sam wódz rzymski spośród młodych ludzi w wieku od czternastu do trzydziestu lat.

Źródło: Traktat pokojowy kończący II wojnę punicką, [w:] *Starożytność. Teksty źródłowe, komentarze i zagadnienia do historii w szkole średniej*, oprac. G. Chomiccki, S. Sprawski, Kraków 1999, s. 208–209.

PRACA Z TEKSTEM ŹRÓDŁOWYM

1. Wymień warunki, jakie Rzymianie podyktowali Kartagińczykom po II wojnie punickiej.
2. Określ znaczenie traktatu pokojowego dla państwa kartagińskiego.

KWESTIA AGRARNA

Ubożenie chłopstwa pod koniec II w. p.n.e. stało się poważnym problemem dla republiki rzymskiej. Proces ten opisał historyk grecki Appian z Aleksandrii.

Z ziemi zaś każdorazowo orężem zdobytej część uprawną natychmiast [Rzymianie] przydzielali osadnikom lub też sprzedawali czy wydzierżawiali, natomiast jeśli idzie o części z powodu wojny leżące wówczas odłogiem [...], nawet nie zadawali sobie trudu, aby je rozłoso wywać, lecz ogłaszali, że wolno każdemu, kto chce, uprawiać je pod warunkiem złożenia corocznej opłaty w plonach [...]. Nałożone zostały też określone opłaty na hodowców bydła [...]. A czynili to dla zwiększenia liczby ludności szczepu italskiego, którego szczególną wytrwałość na trudny poznał, aby mieć sprzymierzeńców w samej Italii. Wynik był jednak przeciwny ich zamierzeniom. Bogaci bowiem zajęli przeważną część nie rozdzielonej

ziemi i nabrawszy z czasem przekonania, że im nikt już jej nie odbierze, zaczęli najbliżej nich położone obszary, jako też niewielkie działki ubogich częścią zakupywać za ich zgodą, częścią zagarniać siłą, tak że mieli pod uprawę całe latyfundia zamiast wiejskich włości. Do ich zagospodarowania używali kupowanych robotników rolnych i pastuchów [...], taki rodzaj własności przynosił im równocześnie i ten wielki zysk, że liczba niewolników nieobjętych służbą wojskową [...] powiększała się bez przeszkody. W następstwie tego możni potężnie się wzbogacili i wzmagala się w kraju liczba niewolniczej służby, natomiast liczba Italów nękanych i biedą, i daninami, i służbą wojskową spadała; coraz mniej było też chłopów nadających się do wojska.

Źródło: Appian z Aleksandrii, *Historia rzymska*, tłum. L. Piotrowicz, t. 2, Wrocław 1957, s. 8–9.

PRACA Z TEKSTEM ŹRÓDŁOWYM

1. Wyjaśnij, jak doszło do powstania wielkich majątków ziemskich w Italii.
2. Odpowiedz, jakie skutki dla republiki rzymskiej miało przejęcie większości ziemi przez bogate rody.

REFORMY DIOKLECJANA

Historyk rzymski Aureliusz Wiktor w dziele *O cesarzach* opisał żywoty cesarzy od Oktawiana Augusta do Konstancjusza II, m.in. Dioklecjana.

Waleriusz Dioklecjan [...] był wybitnym mężem, choć nie bez ujemnych cech charakteru; on pierwszy wprowadził wyszukane, złotem tkane jedwabne szaty purpurowe, drogimi kamieniami wysadzone obuwie [...]. Pierwszy też od czasów Domicjana polecił nazywać się publicznie panem i bogiem, i przy powitaniu cześć sobie boską oddawać. [...] Te ujemne cechy były jednak przystońięte jego zaletami i choć się panem kazał nazywać, był ojcem swoich poddanych [...].

Kiedy w Galii powstały zaburzenia chłopów i rozbójników [...], i ci spustoszyli kraj szeroko, poczęli na miasta napadać, zamianował Dioklecjan cesarzem wiernego przyjaciela swego Maksymiliana, człowieka o niewielkim wykształceniu, dobrego i zdolnego żołnierza. Czczony potem jako bóg, przybrał Maksymian przydomek Herkuliusz, podobnie jak Dioklecjan przydomek Jowiusz [...].

Źródło: Aureliusz Wiktor, *O cesarzach*, [w:] S. Sprawski, G. Chomicki, *Starożytność. Teksty źródłowe, komentarze i zagadnienia do historii w szkole średniej*, Kraków 1999, s. 273–274.

Ponieważ współcześnie Persowie trapiłi okrutnie wschodnie prowincje, Afrykę [napadały] plemiona mauretańskie, a ponadto w Egipcie wystąpił nowy uzurpator, więc dobrali sobie pomocników z tytułem Cezarów w osobach Konstancjusza i Galeriusza, których złączyli ze sobą węzłem powinowactwa. Po zerwaniu dawniejszych związków małżeńskich pierwszy otrzymał pasierbicę Herakliusza, drugi córkę Dioklecjana [...]. Ojczyzną ich wszystkich była Iliria [Illiricum], a choć posiadali niewielkie wykształcenie, to jednak zaprawieni w ciężkich warunkach życia i służby wojskowej, byli doskonałymi władcami państwa. [...] Ponieważ zatem ciężzył dotkliwie nawet wojen [...], podzielili państwo na 4 części w ten sposób, że Konstancjusz otrzymał obszar Galii za Alpami, Herkuliusz Afrykę i Italię, Galeriusz Illiricum aż do cieśniny pontyjskiej, a resztę Dioklecjan [...].

? PRACA Z TEKSTEM ŹRÓDŁOWYM

1. Wymień zmiany w systemie rządów wprowadzone przez Dioklecjana.
2. Opisz sytuację zewnętrzną cesarstwa w czasach wprowadzania tetrarchii.

PRZEŚLADOWANIA CHRZEŚCIJAN

W I w. n.e. na terenie cesarstwa rzymskiego chrześcijanie byli traktowani z wielką nieufnością, dlatego oskarżano ich o powodowanie kataklizmów i katastrof.

[Po ugaszeniu wielkiego pożaru Rzymu] nie ustępowała hańbiąca pogłoska, lecz wierzono, że pożar był nakazany. Aby ją usunąć, podstawił Neron winowajców i dotknął najbardziej wyszukanymi kaźniami tych, których znienawidzono dla ich sromot, a których lud chrześcijanami nazywał. [...] Schwytano więc naprzód tych, którzy tę wiarę publicznie wyznawali, potem na podstawie ich zeznań ogromne mnóstwo innych, i udowodniono im nie tyle zbrodnię podpalania, ile nienawiść ku rodzajowi ludzkiemu. A śmierci ich przydano urągawisko,

że okryci skórą dzikich zwierząt, ginęli rozszarpywani przez psy, albo przybici do krzyżów, albo przeznaczeni na pastwę płomieni, i gdy zabrakło dnia, palili się, służąc za nocne pochodnie. Na to widowisko ofiarował Neron swój park i wydał igrzyska w cyrku, gdzie w przebraniu woźnicy między tłum się wmieszał lub na wozie stawał. Stąd, chociaż ci ludzie byli winni i zasługiwali na najsurowsze kary, budziła się ku nim litość jako takim, którzy nie dla pożytku państwa, lecz zadośćuczynienia okrucieństwu jednego człowieka byli traceni.

Źródło: Tacyt, *Roczniki*, ks. XV, [w:] *Teksty źródłowe, komentarze i zagadnienia do historii w szkole średniej*, G. Chomicki, S. Sprawski, Kraków 1999, s. 296–297.

? PRACA Z TEKSTEM ŹRÓDŁOWYM

1. Omów stosunek ludności imperium do chrześcijan.
2. Odpowiedz, na czym polegały prześladowania chrześcijan opisane przez Tacyta.

KARIERA OKTAWIANA AUGUSTA

W ostatnich latach życia Oktawian August spisał oficjalną autobiografię, w której przedstawił swoje dokonania i przebieg kariery politycznej. Jest ona znana dzięki tekstowi wyrytemu na zewnętrznej ścianie świątyni Augusta w Ankarze.

W dziewiętnastym roku życia, nie piastując jeszcze żadnego urzędu, podjąłem decyzję wystawienia za własne pieniądze armii, dzięki której przywróciłem wolność Rzeczypospolitej, poddanej tyranii kliki. Z tego też powodu senat [...], na mocy zaszczytnych dekretów, przyjął mnie do swego grona, dając mi równocześnie prawo zabierania głosu wśród byłych konsulów oraz przyznając mi władzę wojskową. Nakazał mi także jako propretorowi baczyć wraz z konsulami, aby Rzeczpospolita nie poniosła jakiegoś uszczerbku. W tym samym roku [43 r. p.n.e.], kiedy obaj konsulowie polegli na wojnie, lud wybrał mnie konsulem oraz jednym z triumwirów, których zadaniem było uporządkowanie spraw Rzeczypospolitej. [...] Odmówiłem przyjęcia władzy dyktatorskiej, chociaż chciał mi ją powierzyć, i zaocznie, i w czasie mej obecności w Rzymie zarówno lud rzymski, jak i senat. [...]

Źródło: *Res gestae divi Augusti*, [w:] *Starożytność. Teksty źródłowe, komentarze i zagadnienia do historii w szkole średniej*, oprac. G. Chomicki, S. Sprawski, Kraków 1999, s. 19–20.

Chociaż senat i lud rzymski jednomyślnie uznał, że sam jeden powinienem otrzymać najwyższą władzę w urzędzie stróża prawa i obyczajów, odrzuciłem wszelkie godności sprzeczne z obyczajem przodków. Zadania nałożone mi potem przez senat wykonywałem jako trybun ludowy, a piastując ten urząd sam pięciokrotnie, zażądałem od senatu kolegi i otrzymałem go.

Nieprzerwanie przez lat dziesięć byłem jednym z triumwirów [...]. Przez czterdzieści lat, aż do dnia, kiedy to piszę, byłem pierwszy na liście senatorów. [...] Zgodnie z wolą naszych przodków świątynia Janusa Kwiryna miała być zamykana na czas, gdy w całym imperium narodu rzymskiego, na lądzie i morzu, panował osiągnięty dzięki zwycięstwom pokój. Tradycja głosi, że od założenia miasta do moich narodzin stało się to tylko dwa razy, a za mego pryncypatu senat trzykrotnie zarządził zamknięcie świątyni.

? PRACA Z TEKSTEM ŹRÓDŁOWYM

1. Wymień zasługi Oktawiana Augusta przytoczone w tekście.
2. Odpowiedz, co świadczyło o utrzymywaniu przez princepsa „komedii republiki”

RZYMSKA SZTUKA NAGROBKOWA

Widoczny na fotografii relief to przykład nagrobkowej sztuki rzymskiej. Umieszczona na szczycie płyty płaskorzeźba ukazuje leżącego na łóżku zmarłego wraz z rodziną podczas uczty pogrzebowej. Obok łóżka widać stolik zastawiony jedzeniem.

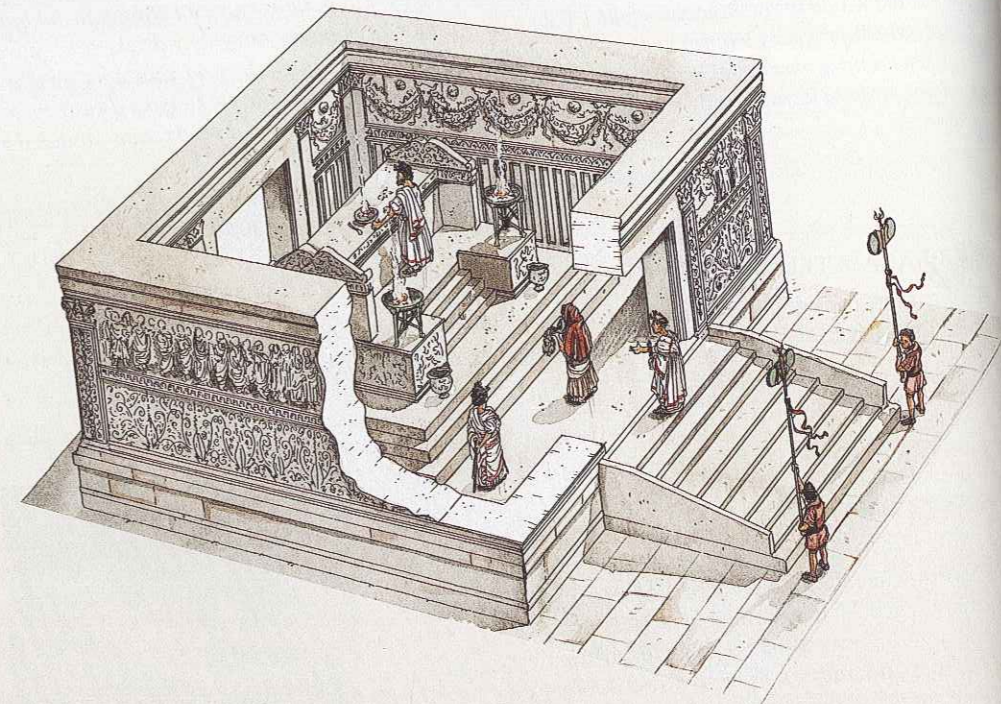

? PRACA Z ILUSTRACJĄ

1. Opisz stroje, fryzury oraz wystrój wnętrza domu starożytnych Rzymian.
2. Wskaż elementy, które mówią o wysokim statusie społecznym zmarłego i jego rodziny.

OŁTARZ POKOJU

W 13 r. p.n.e. cesarz Oktawian August ślubował wzniesienie Ołtarza Pokoju (łac. *Ara Pacis*) na Polu Marsowym w Rzymie. Dzieło to zostało ukończone i konsekrowane cztery lata później. Właściwy ołtarz jest otoczony marmurowym ogrodzeniem na planie prostokąta o wymiarach ok. 11,6 x 10,6 m, pokrytym płaskorzeźbami: ornamentalnymi, mitologicznymi i historycznymi. Najwyższą część muru zdobią płaskorzeźby przedstawiające cesarza Augusta w otoczeniu rodziny oraz dostojników państwowych podczas procesji z okazji konsekracji Ołtarza Pokoju.

PRACA Z ILUSTRACJĄ

1. Porównaj stroje dorosłych Rzymian i ich dzieci.
2. Wyjaśnij, dlaczego część uczestników procesji przedstawiono z wieńcami laurowymi na głowach.
3. Odpowiedz, dlaczego Oktawian August ślubował wzniesienie Ołtarza Pokoju. Dlaczego jego fundacja była tak uroczystym wydarzeniem?